

A keresztelés január 4-én történt, 1 órakor délben. Szép számú vendégsereg gyűlt össze a vidékről, kik közül azonban én csak egy gróf Stahrenberget említek meg, egy lovagias főurat, egyik egyenes utódát ama híres Stahrenbergnek, ki Bécs alól a nagy Szolimán török szultán hadait Szobjeszky lengyel királylyal kezét fogva, elkergette. Ez a szeretetreméltó, 66 éven felüli öreg úr most is példányképe a nemes lovagoknak; társaságban igazi vezér gentleman.

A keresztelésre a herczeg kívánsága szerint a nagy számú cselédségen kívül, a kis falu népéből is sokan voltak jelen. A nagy úri kastély lovag termében valóságos népünnepély volt. Én, mint keresztelő pap, álltam a nagy terem közepén, jobbról a főrendek, akarom mondani az úri osztály s balról a nép. Az egész közönségben áhitat és megható keresztény buzgóság.

Keresztelés után jobbról gratuláltak az úri vendégek szíves köszönettel, balról a nép jött elérzékenyedve kezét csokolni. Egy öreg híve a herczegnek könyözve mondta nekem, hogy szeretett urokat most már megint jó keresztény embernek tartják, pedig sokan híresztelték eddig, hogy pogánnyá lett.

Azután jött a fejedelmi ebéd, szívből fakadó, szellemes pohárköszöntésekkel; a felköszöntők közül lehetetlen ki nem emelnem az ihletett házi gazdát, Orbán Balázs t. barátomat, ki a herczegnek képviselő társa s rajtam kívül egyedüli erdélyi vendég volt, egyszersmind keresztapa, s az aggastyán derék kath. lelkészt, kik a szó nemesebb értelmében ünnepélyes hangulatot adtak a társaság multságának.

Az ebédnek estve lett vége kítőnő cigányzene mellett, melynek működése még most következett igazán a búbajos herczegasszony vezetése alatti táncmultságban. Az öreg gróf Stahrenberg, mint egy 20 éves ifju rendezte bámulatos ügyességgel a táncz folyamat, melynek csilága a herczegnő, a szép háziasszony volt.

Én mindig lelki örömmel fogok visszaemlékezni erre a szép ünnepélyre nem csak azért, mert a magyar felföldön eddig e volt az első unitárius vallási szertartás, hanem azért is, mert olyan országosan tisztelt s történelmi nevet viselő jelesek, mint herczeg Odescalchi Arthur s egy gróf Stahrenberg lettek ez alkalommal barátaim s egy oly családot volt szerencsém otthon megismerni, melynek bájos lelke, központja Odescalchi herczegnő.

Isten áldja meg e főrangú, nemes családot testi és lelki áldásai-val úgy, mint azt igaz szívből kívánom!

B. Á.

IRODALMI ÉRTESÍTŐ.

Report of an official visit to Transylvania on occasion of the tercentennial commemoration of **Francis Dávid**. Addressed to the council of the British and Foreign Unitarian Association by their appointed representative, Alexander Gordon, M. A.

Ez a czime a 42 lapra terjedő füzetnek, mely Gordon Sándor, belfasti unitárius lelkésznek a Brit és külf. unitár. társulat előtt a Dá-

vid Ferencz-émlékünnepélyről s az erdélyi unitáriusokról tett jelentését foglalja magában. A füzetet Dávid, a nagy magyar reformator, rövid de alaposan irt életrajza nyitja meg. Nagyon okos gondolat volt ez életrajzi váz előrebocsátása, annál is inkább, mert a legfüggetlenebbül gondolkozó magyar nemzeti hitújító élete az angol közönség előtt kevésbé volt eddig ismeretes, Gordon érdekesen beszéli el honfitársainak a magyarhoni unitáriusok közt szerzett tapasztalatait. Sok figyelemre méltót talált itten, a miből ők is tanulságot merithetnek. Három évszáz alatt kifejlett egyházi szervezetünk különösen érdekelte őt, ugy látszik, és erről részletes hű leírást is adott küldőinek. Egyházi és világi vezérférfiainkat kellő méltatásban részesíti és a szabad székely unitárius nép benne oly rokonszenves ismertetőt talált, a milyennel követársán Chalmers en és hű barátunk Fretwell en kívül nem bír. Kolozsvárt, Tordát, Toroczkót, M.-Vásárhelyt, Sz.-Kereszturt, Dévát, Debreczent és Budapestet és mindazon helyeket, a hol ő hazánkban megfordult és az ott látottakat éles megfigyeléi tehetséggel és elfogulatlan jóakarattal mutatja be. Gordon figyeime kiterjedt nem csak egyházi szervezetünkre és szer-tartásainkra, hanem irodalmunkra is. Szól az újabb unitárius művekről, folyóiratunkról, énekes könyveinkről, és a mi széles látkörű szabad szellemének kétségbevonhatlan bizonyítéka, a többi magyarországi prot. felekezeteket és a katolikusokat is megfigyelés tárgyává téve, egyes vonatkozásokban kellő méltánlylattal ismerteti. És a mit szintén nem hagyhatunk említés nélkül: nemzetünk iránt hön érez és ennek jelentésében oly módon ad kifejezést, hogy azáltal honfaiban is a magyarok iránti rokonszenvet növelni igyekszik.

Az egész jelentésből megtetszik, hogy Gordon nyelvünket is birva mindenütt első forrásból merített.

Terünk szük volta miatt bővebb kivonatokat nem közölhetünk, mégis nem tagadhatjuk meg, hogy érdekes jelentéséről tett rövid ismer tetésünket a zársoraiból való következő idézzettel ne végezzük.

Angol hitrokonink előtt mindig talánynak látszott az a bámulatos jelenség, hogy Erdélyben a legheretikusabb egyház a múlt három évszázon keresztül fenn tudta magát tartani. E kérdést Gordon jelentése végén fölvéve arra így felelt: „E rendkívüli jelenséget hajlandó vagyok először is a faj tulajdonságából magyarázni ki. A székelyek mindig büszkék voltak arra, hogy egy Istent imádnak és egynejtésben élnek. Aztán ugy gondolom, hogy az országban más monotheisticus népek, a mahomedánok és a zsidók megjelenése is befolyást gyakorolt rájuk s nagy erős reactiót idézett elé a trinitarismus ellen, vagy a bennük levő monotheisticus érzelmet erősítette nagyon. Továbbá a magyar unitáriusok erős, de egyszersmind hajlítható egyházszervezettel bírnak. Oly szervezet ez, melyet lehetetlen maguknak és másoknak is nem respectálni. Ez egyháztestülethez büszkeség tartozni; szabad, önkormányzó, élettéljes testület nagy elvektől áthatva. Az üldözés sokat tett a buzgóság tüze-nek lángoltatására, de elvesznek vala, ha erős szervezetük nem lesz, melyben az egyesek „egymásnak tagjai“ valának s mely alatt egyesülve az üldözéseknek megfelelő ellenállást tudtak kifejteni. Háromévszázas fennállásuk tényezőiről szólva nem is említettem azt, hogy ők az igazság birtokában voltak és az Isten gondviselő keze volt velük.

Ezek azok az okok, melyeket szükségképpen számításba kell vennünk, a melyek mellett természetesen más körülmények is befolytak, a melyek szintén fontosak és tanulságosak. Az unitárius mozgalmat kiindulásában fejedelmek segítették elé és az államférfiak céljaikra használták föl, hogy aztán elvessek és elhagyják, midőn szabadságra törő és szabadságot terjesztő szelleme egész fényében feltűnt. De a mozgalom a nép lelkiismeretében gyökerezvén elfojtani nem lehetett; az diadalmasan kiállotta a vihart. A fejedelmek elvesznek, az államférfiak elbuknak, de a komoly és egy szellemtől áthatott emberek buzgósága győzelmeskedik az időn. A magyar unitárius egyház a kiállott hosszú és nehéz kísértekek után végre a hit és lelkiismereti szabadság győzelmét ünnepli. Szelleme diadalmaskodott, ügyét és a melletti magatartását tisztelik. „Mint Jeruzsálem körül hegyek vagynak, az onképen vagy on az Ur az ő népe körül, mostantól fogva mind örökké.”

Protestáns Lapok: „Protestáns Egyh. és Isk. Lap.” Szerkeszti és kiadja dr. Ballagi Mór, Budapest, VIII. ker. Máriá-utca 10. sz. 1. em. A legváltozatosabb, tartalmasb s legrégibb, elterjedtebb és tegyük hozzá a legszabadabb elvű protestáns heti lap a hazában. Előfizetési ára egy évre: 9 frt. „Protestáns Heti Lap” az egyház és iskola köréből. Szerkeszti és kiadja: Joó István, Debreczen. Nagy Péterfia-utca 961 sz. Különös előnye, hogy az elméleti kérdésekre is kiváló súlyt fektet s ily módon bár kissé orthodox irányban a magyar prot. theol. irodalomnak is fontos szolgálatot tesz. Előfizetési ára egy évre: 6 frt. „Erdélyi Protestáns Közlöny” szerkeszti és kiadja: Szász Domokos, Kolozsvárt. Szabadabb elvű irányt követ s egyházpolitikai kérdésekben az erd. ev. ref. egyh. kerület érdekeit kitűnően szolgálja. Előfizetési ára egy évre 6 frt. „Egyházi és Iskolai Szemle.” Szerkeszti dr. Bartók György. Nagy-Enyed. Az erdélyi specialis egyh. kérdések mellett a tudományos theológiára is gondot fordít és ilynemű cikkei különösen figyelemre méltók. Előfizetési ára egy évre: 6 frt. Megjelenik Kolozsvártt. E négy lap hetenként jelenik meg. „Magyar Protestáns egyházi és iskolai Figyelő” című folyóirat. Szerkeszti és kiadja: Czelder Márton, Felső-Bányán. E folyóirat Révész Figyelmezője helyébe lépett és hovatovább mind változatosabb és tartalmasabb cikkeket közöl s ezért — habár hitelvi álláspontra különbözünk is — és a missziói szellem ápolásáért teljes elismeréssel szólhatunk arról. Megjelenik havonként egyszer. Előfizetési ára egy évre 4 frt. „Protestáns Pap” című folyóirat a múlt év utolsó negyedében indult meg oly célból, hogy kizárólag a gyakorlati téren szolgálja a protestáns ügyet. Megjelent pár száma sok hasznos tudnivalót tartalmaz. Szerkeszti és kiadják: Lágler Sándor ev. pap és Kálmán Dezső, ev. ref. pap. Kölesd. Tolnamegye. Előfizetési ára 4 frt. Megjelenik minden hóban egyszer. „Evangyeliumi Lelekészár.” Szerkeszti és kiadja: Czelder Márton. Főmunkatársak: Láng Adolf, pestmegyei ev. esperes, Gulyás Lajos nagybányai ref. lelkész. Két füzet jelent meg eddig az Evangyeliomi Lelekészárból, nagyobbbrészt a fennevezett lelkészekről hozva valóban kenetteljes predikációkat. Ajánljuk a vál-

latot lelkészeink figyelmébe. Az Evangyéliumi Lelkésztár 12 füzetben jelenik meg s mintegy 56—60 prédikációt hoz. A szintén Czelder által szerkesztett Figyelő előfizetői a Lelkésztárt 2 frtéért, mások 3 frtéért kaphatják meg.

Raffaj Ágnes, Demeter Lőrincz m.-zsákodi unitárius pap ne-jének emléke. Gyászbeszéd és ima, 1879. márcz. 8-án mondotta Barabás Lajos, sz.-kereszturi pap és tanár. Szónoknak dicséretére válik e kis füzet, mely hű képét adja a néhai jó nőnek, anyának és derék papnénak.

A kereszttyén egyház a 4. 5. és 6-dik században. Irta dr. Baur Ferdinánd Christián. A második német kiadás után fordította Kereszturi Sándor. Budapest, 1879. A prot. theol. könyvtár XI-ik kötete. Jelen mű a híres tübingai tanár „Az öskereszttyénség története“ című nagyérdékű munkájának folytatása. Ajánlására nem találunk eléggé hathatós szavakat. Kapcsolatban megemlítjük, hogy Kovács Albert, mint az egylet titkára, felhívást tesz közzé a vállalat pártolása iránt a jelen éven kezdődő újabb három éves cyclusban évenkénti 4 forint díjjal. Ezen újabb cyclusban magyar prot. egyháztörténelmi munkákat szándékozik kiadni az egylet. Melegen felhívjuk olvasóinkat e valóban nagy jelentőségű vállalat pártolására.

Magyar ifjúsági és népkönyvtár. Szerkeszti Kisfaludy Tóbiás győri főgymn. tanár. Kiadja Grosz Gusztáv és testv. Győrött. 1. sz. 1880. I. év-folyam. Előfizetési ár: egy évre 5 frt 50 kr. Félévre. 3 frt. Negyedévre 1 frt 50 kr. Egyes szám 15 kr. A felhívás szerint ismeretes többnyire tanári erők a munkatársak. Résztint külföldi résztint hazai olvasmányokat ígér. Jelen füzet-ke I. Napoleon arczképét hozza, s róla egy tanulmányt kezd meg.

Nemzeti Nőnevelés című jeles folyóirat indult meg ez évben. Szerkesztik és kiadják a budapesti sugáruti állami tanítónő-képző intézet tanárai. Előfizetési ára két hónapra 1 frt, félévre 3 frt, egész évre 6 frt. A januáriusi és februáriusi füzetek öt-öt ivnyi magvas és változatos tartalommal, magyarázó rajzokkal és képekkel jelentek meg. E jóirányú és hasznos vállalat, melynek czélja a hazai nőnevelés reformálása, megérdemi a minél nagyobb mérvű pártolást.

Beküldetett a székely-kereszturi unitárius gymnásiumi ifjúság könyv-tárában levő könyvek jegyzéke, mely gondosan van összeállítva s azt mutatja, hogy az irodalom mindenik szakából szép gyűjtemény van az ifjúság szellemi művelődésének előmozdítására.

A nyelvérzés élesztése és ez által a nyelv épségének fentartása című füzet jelent meg Imre Sándor egyetemi tanár s folyóiratunk munkatár-sától. E rendkívül érdekes és tanulságos füzetet jó lélekkel ajánlhatjuk e nyelv-romlott világban.

Magyar Paedagogiai Szemle. Kiadja és szerkeszti Rill József. Bu-dapest, staczióutca 9. sz. Előfizetési ára egy évre 2 frt 50 kr. E tanügyi havi közlöny első füzete gazdag tartalommal és csinos kiállításban jelent meg. Mél-tán ajánlhatjuk az érdeklettek figyelmébe.

Polgári Iskola. A polg. isk. orsz. tanegyesület közlönye. Megjelenik a nagy szünet kivéve havonként legalább egy ivnyi tartalommal. Előfizetési ára 2 frt. Szerkeszti Kozma Gyula. Előfizetések Roller Mátyás egyi. pénztárnokhoz (VI. ker. nagymező-utcai polg. isk.) küldendők. Ajánljuk.

KÜLÖNFÉLÉK.

Gordon Sándor hitrokonunk magyarországi útjában meglátogatta Socinus sirját s Krakóból a következőket írta: „Ma érkeztem ide Boroszlón át, hol Dudith arczképén, sirján és számos kéziratán ki-